

Ενημερωτικό άρθρο

Τα ανθρώπινα δικαιώματα
και η διατήρηση και
αισθητική χρήση της
βιολογικής ποικιλότητας

2 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2022

ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

2

Δικαιώματα του ανθρώπου και περιβάλλον στην ΕΕ. Προς έναν περιεκτικό διάλογο.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα και η διατήρηση και αειφορική χρήση της βιολογικής ποικιλότητας – Ενημερωτικό άρθρο 2

Το σεμινάριο, με συντονίστρια την Έλσα Τσιουμάνη (Πανεπιστήμιο του Τρέντο, Ιταλία), ασχολήθηκε με τη σχέση μεταξύ βιοποικιλότητας και πραγμάτωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καταδεικνύοντας πώς η διατήρηση της βιοποικιλότητας και η αειφόρος

Εικόνα 1. Η αφίσα του σεμιναρίου

χρήση συμβάλλουν στην προώθηση και την εκπλήρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδιαίτερα για όσους βρίσκονται σε ευάλωτες καταστάσεις. Οι παρουσιάσεις ανέλυσαν περαιτέρω τη συμμετοχή των αυτόχθονων πληθυσμών στις διεθνείς περιβαλλοντικές διαπραγματεύσεις και πώς το πλαίσιο πολιτικών υπό την αιγίδα διεθνών συμφωνιών προστατεύουν τα δικαιώματα και τις γνώσεις τους.

Η Georgina Catacora-Vargas (Βολιβιανό Καθολικό Πανεπιστήμιο, Βολιβία) παρουσίασε τους δεσμούς μεταξύ της χρήσης της βιοποικιλότητας και της πραγμάτωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εξηγώντας πώς τα βιολογικά και

πολιτισμικά συστήματα αλληλοεπιδρούν μέσω μιας διαδικασίας αμοιβαίας ανάδρασης. Υπογράμμισε ότι όσο μεγαλύτερη ποικιλότητα υπάρχει σε ένα βιολογικό σύστημα σε μια συγκεκριμένη περιοχή, τόσο περισσότερα πολιτισμικά συστήματα θα αναπτυχθούν, γεγονός που αντανακλάται στην ποικιλομορφία των αυτόχθονων πληθυσμών και των κοινοτήτων σε όλο τον κόσμο. Αυτές οι αλληλένδετες σφαίρες βιοποικιλότητας που

Το Ενημερωτικό Άρθρο έγραψε ο Αστέριος Τσιουμάνης (Ph.D.), ο οποίος είναι και ο υπεύθυνος της έκδοσης. Σχεδίαση, διορθώσεις έκανε ο Βαγγέλης Περράκης (MPhil). Το Ενημερωτικό Άρθρο δημοσιεύεται από το Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών και Κοινωνικών Μελετών (TIESS), στα πλαίσια του προγράμματος «Ανθρώπινα δικαιώματα και περιβάλλον στην ΕΕ. Προς έναν περιεκτικό διάλογο» το οποίο χρηματοδοτείται από το Jean Monnet, Erasmus+. Το περιεχόμενο του ενημερωτικού άρθρου είναι αποκλειστική ευθύνη του συγγραφέα. Αποσπάσματα από το Ενημερωτικό Άρθρο μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε μη εμπορικές δημοσιεύσεις με κατάλληλη ακαδημαϊκή αναφορά. Για πληροφορίες σχετικά με το Ενημερωτικό Άρθρο, συμπεριλαμβανομένων αιτημάτων παροχής υπηρεσιών καταγραφής και παρουσίασης δημόσιων εκδηλώσεων, επικοινωνήστε με το TIESS: <info@dirpke.org>. Η φωτογραφία στο εξώφυλλο είναι από τον πίνακα του Vincent Van Gogh, Ο κόκκινος αμπελώνας, 1888.

περιγράφονται ως βιοπολιτισμική ποικιλότητα, αναφέρονται στις διασυνδέσεις και τις αλληλεξαρτήσεις μεταξύ των οικοσυστημάτων και της ανθρώπινης διαβίωσης.

Τονίζοντας ότι σε αυτή την εγγενή σχέση, τα ανθρώπινα δικαιώματα συνδέονται άμεσα με τη βιοποικιλότητα και τις λειτουργίες και υπηρεσίες του οικοσυστήματος, υπογράμμισε τα δικαιώματα στη ζωή, την τροφή, τη στέγαση, την υγεία, την ταυτότητα, την πολιτιστική ζωή, τις πολιτιστική έκφραση, τη δικαιοσύνη σε περιβαλλοντικά θέματα και τα πρόσφατα αναγνωρισμένα δικαίωμα σε ένα καθαρό, υγιές και βιώσιμο περιβάλλον.

Πέρα από τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, η Catacora-Vargas ανέλυσε την αειφορική της χρήση. Σημείωσε ότι στην αλληλεξάρτηση μεταξύ βιοποικιλότητας και ανθρώπινης διαβίωσης, η αειφορική χρήση αναφέρεται σε προσεγγίσεις που σέβονται τις διαδικασίες και το χρόνο που χρειάζεται η βιοποικιλότητα για να αποκαταστήσει και να ενισχύσει τις λειτουργίες της. Απεικόνισε τη σχέση μεταξύ των δικαιωμάτων σχετικών με την πρόσβαση και ιδιοκτησία γης και της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, χρησιμοποιώντας ένα παράδειγμα από την έκθεση του 2021 του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας (FAO) με τίτλο «Διακυβέρνηση δασών από αυτόχθονες πληθυσμούς και φυλές: Μια ευκαιρία για δράση για το κλίμα στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική», η οποία αποκάλυψε ότι οι αυτόχθονες περιοχές με εξασφαλισμένα δικαιώματα γης παρουσίασαν σημαντικά μειωμένα ποσοστά αποψίλωσης σε σύγκριση με περιοχές που διαχειρίζονται αυτόχθονες πληθυσμοί χωρίς ασφαλή δικαιώματα γης. Πρόσθεσε ότι άλλες μελέτες αποκάλυψαν ότι συστήματα απόδοσης δικαιωμάτων επί της γης παρακίνησαν τους αυτόχθονες πληθυσμούς να εφαρμόσουν αγροοικολογικές προσεγγίσεις, συμβάλλοντας περαιτέρω στη διατήρηση των δασών και στη διατήρηση των λειτουργιών του οικοσυστήματος καθώς και της πολιτιστικής ταυτότητας.

Εικόνα 2. Η Georgina Catacora-Vargas κατά τη διάρκεια της ομιλίας της μέσω διαδικτύου

Τόνισε ότι η αυστηρή εστίαση αποκλειστικά στη διατήρηση της βιοποικιλότητας μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένες πιθανότητες παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αντλώντας από τις εκθέσεις των Ειδικών Εισηγητών του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Αυτόχθονων Πληθυσμών και για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και το Περιβάλλον, επέστησε την προσοχή στις δραστηριότητες αλλαγής χρήσης

γης, τις εξορυκτικές βιομηχανίες, την παράνομη υλοτομία και την ανάπτυξη υποδομών

μεγάλης κλίμακας σε περιοχές αυτόχθονων πληθυσμών. Αυτά συνήθως οδηγούν σε απαλλοτρίωση γης, εκτοπισμούς πληθυσμών, περιορισμό της αυτοδιοίκησης και προβλήματα σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, αντανακλώντας σε πολλά καταχρωμένα ανθρώπινα δικαιώματα.

Καταλήγοντας, η Catacora-Vargas συνόψισε δύο βασικά μηνύματα επισημαίνοντας ότι η σχέση μεταξύ βιοποικιλότητας και ανθρώπινης ευημερίας είναι άμεση, επομένως οι δύο έννοιες είναι αλληλοεξαρτώμενες. Πρόσθεσε ότι, αναγνωρίζοντας ότι η βιολογική ποικιλότητα σχετίζεται με την πολιτιστική ποικιλομορφία, η αιφορική χρήση της βιοποικιλότητας μπορεί να διαδραματίσει βασικό ρόλο στη διατήρησή της και στην εφαρμογή του γενικότερου πλαισίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Η Nicole Schabus, Πανεπιστήμιο Thompson Rivers, στο Secwepemc'ulecw στην επικράτεια των Secwepemc People, στο εσωτερικό της περιοχής που είναι σήμερα γνωστή ως British Columbia, Καναδάς, εστίασε στα δικαιώματα των Αυτόχθονων Λαών και στο χρονοδιάγραμμα της ανάπτυξής τους στο πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η Schabus παρουσίασε τους αγώνες των Αυτόχθονων Λαών, χρησιμοποιώντας ως παράδειγμα το Καναδικό ιστορικό πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένης της αναγνώρισης των δικαιωμάτων γης. Τόνισε ότι τα χιλιάδες παιδιά αυτόχθονων που βρέθηκαν σε μη σημαδευτούς τάφους σε όλο τον Καναδά δείχνουν ότι το σύστημα των Καναδικών Ινδικών Σχολών Κατοικίας συνιστά γενοκτονία σύμφωνα με τη Σύμβαση για την Πρόληψη και Τιμωρία του Εγκλήματος της Γενοκτονίας (Σύμβαση Γενοκτονίας). Τόνισε τη βίαιη απομάκρυνση των παιδιών και απαγορεύσεις που σχετίζονται με τη γλώσσα καθώς το οικιακό σχολικό σύστημα προσπαθούσε τα αφομοιώσει παιδιά αυτόχθονων με τη βία στην κυρίαρχη καναδική κουλτούρα.

Εικόνα 3. Nicole Schabus κατά τη διάρκεια της ομιλίας της μέσω διαδικτύου

Η Schabus αναφέρθηκε στη Διάσκεψη του Ο.Η.Ε. για το Ανθρώπινο Περιβάλλον που πραγματοποιήθηκε στη Στοκχόλμη το 1972 ως σημαντικό σημείο εκκίνησης για την ανάπτυξη του σύγχρονου διεθνούς περιβαλλοντικού δικαίου και των συνδέσεων με το ήδη εξελισσόμενο πλαίσιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Υπογράμμισε τη συμμετοχή των Αυτόχθονων Λαών και τις αρχικές προσπάθειες

για την ίδρυση ενός παγκόσμιου διεθνούς οργανισμού για τους Αυτόχθονους Λαούς. Σημείωσε ότι ο όρος «τέταρτος κόσμος» χρησιμοποιήθηκε για να διακρίνει τους αγώνες

των αυτόχθονων από τα αντιαποικιακά κινήματα που χρησιμοποιούσαν στον όρο «τρίτος κόσμος».

Μίλησε για την ίδρυση του Παγκόσμιου Συμβουλίου Αυτόχθονων Λαών και συζήτησε τον όρο «Αυτόχθονες Λαοί» σε αντίθεση με τους «αυτόχθονες πληθυσμούς» που χρησιμοποιήθηκε στα αρχικά στάδια των συζητήσεων. Τόνισε ότι ο όρος αυτόχθονες λαοί συμβαδίζει με το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση και έκανε τη σύνδεση με το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR) και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (ICESCR). Υπενθύμισε το Άρθρο 1, το οποίο είναι κοινό για τα δύο Συμφώνα και αναφέρεται στο δικαίωμα στην αυτοδιάθεση με τους ανθρώπους να είναι ελεύθεροι να καθορίζουν την πολιτική τους θέση και να επιδιώκουν την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική τους ανάπτυξη.

Η Schabus συζήτησε τις αποικιακές ρίζες της συζήτησης σχετικά με το εάν οι αυτόχθονες λαοί απολαμβάνουν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, τονίζοντας με ανακούφιση ότι η συζήτηση ολοκληρώθηκε με την υιοθέτηση της Διακήρυξης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Αυτόχθονων Πληθυσμών (UNDRIP) από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ το 2007. Τόνισε ότι η πιο αμφιλεγόμενη διάταξη της συμφωνίας UNDRIP ήταν το Άρθρο 3, το δικαίωμα των αυτόχθονων λαών στην αυτοδιάθεση. Ως προς αυτό, σημείωσε την προσθήκη της τελευταίας στιγμής του Άρθρου 46, το οποίο σημειώνει ότι τίποτα στη συμφωνία δεν μπορεί να ερμηνευθεί ότι υπονοεί δικαίωμα για οποιοδήποτε κράτος, λαό, ομάδα ή άτομο, να ασκήσει οποιαδήποτε δραστηριότητα ή να εκτελέσει οποιαδήποτε πράξη αντίθετη προς την Χάρτη του Ο.Η.Ε. ή που να ερμηνεύεται ότι εξουσιοδοτεί ή ενθαρρύνει οποιαδήποτε ενέργεια που θα μπορούσε να διαμελίσει ή να βλάψει, εν όλω ή εν μέρει, την εδαφική ακεραιότητα ή την πολιτική ενότητα κυρίαρχων και ανεξάρτητων κρατών. Κατά την ψηφοφορία το 2007 και παρά τη διάταξη του Άρθρου 46 που διασφάλιζε τα δικαιώματα των κρατών έναντι των δικαιωμάτων των Ιθαγενών Λαών, οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Αυστραλία και η Νέα Ζηλανδία καταψήφισαν την Διακήρυξη. Έκτοτε έχουν αντιστρέψει τη θέση τους.

Η Schabus σημείωσε ότι οι πρώτες δύο γενιές αστικών και πολιτικών δικαιωμάτων συχνά περιλάμβαναν μια δυτικοκεντρική προσέγγιση περί δικαιωμάτων και σχετικές νομικές θεωρίες που αντανάκλούσαν κυρίως ατομικά δικαιώματα. Σημείωσε ότι, με την υιοθέτηση του Συμφώνου ICESCR, μια τρίτη γενιά δικαιωμάτων επέτρεψε στους αυτόχθονες λαούς να τα χρησιμοποιούν ως εργαλεία για την πραγμάτωση των δικών τους δικαιωμάτων. Πρόσθεσε ότι οι αυτόχθονες νόμοι, οι νομικές παραδόσεις, οι

γνώσεις και οι φιλοσοφίες είναι πολύ καλύτερες στην εννοιοδότηση των συλλογικών δικαιωμάτων, επειδή βασίζονται σε συλλογικές παραδόσεις και ενσωματώνουν πιο δυναμικά την έννοια της συναίνεσης. Πρόσθεσε ότι οι αυτόχθονες παραδόσεις, συμπεριλαμβανομένων των νομικών παραδόσεων, συνδέονται περισσότερο με τη γη, γεγονός που οδήγησε στη συζήτηση για τα δικαιώματα της φύσης. Κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, προκειμένου να επιτευχθεί η διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας, η γνώση και οι νόμοι των ιθαγενών λαών είναι καίριας σημασίας για τη διασφάλιση μιας ευρύτερης αντίληψης περί βιώσιμης ανάπτυξης προς ένα βιώσιμο μέλλον.

Στη συζήτηση που ακολούθησε, οι συμμετέχοντες στο σεμινάριο αναφέρθηκαν στους δεσμούς μεταξύ των διαδικαστικών δικαιωμάτων στη γη και στα δικαιώματα επί φυσικών πόρων και στην κατάσταση της βιοποικιλότητας, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των εργαζομένων που αποτελεί έναν υπομελετημένο τομέα. Επικεντρώθηκαν στο πλαίσιο πολιτικής, συμπεριλαμβανομένων των εξελίξεων στο πλαίσιο της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα και του Παγκόσμιου Πλαισίου Βιοποικιλότητας, καθώς και της Διεθνούς Συνθήκης για τους Φυτογενετικούς Πόρους για τα Τρόφιμα και τη Γεωργία. Περαιτέρω συζήτησαν ζητήματα πολιτικής που σχετίζονται με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη καθώς και τα δικαιώματα των αγροτών, συνδέοντας, εν δυνάμει, το διάλογο περί δικαιωμάτων με ευρύτερες πληθυσμιακές ομάδες.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

